

אספרה שמך לאחי

♦ ח' מנחם-אב תשפ"ה ♦

פנינים בפרשת השבוע

דברים

♦ אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל ♦

משה רבנו כמה שבועות לפני פטירתו מהעולם, כנס את בני ישראל בראש חודש שבט, והתחיל לדבר להם דברי מוסר, הוכיח אותם על הדברים שלא נהגו כשורה, והזהירם על העתיד לשמור את התורה, להדבק בה, ליראה את ה' ולאהב אותו, וחזר כאן בחמש זה על כל המצוות שהצטוו בהן. תכנן דבריו של משה לא מיעדים רק לאותו הדור שהיו קיימים בשעתו בלבד, אלא דבר משה אל כל ישראל, אל כל הדורות העתידים, כל אחד צריך ללמוד חמש דברים הנקרא "משנה תורה" ולשנן אותם, וכך היה אחר שמשנה רבנו נפטר, ויהושע בן נון התמנה להיות המנהיג של כלל ישראל, ויהושע בן נון היה רגיל ללמוד ולשנן ספר משנה תורה ויבשעה שנגלה עליו הקדוש ברוך הוא מצאו יושב וספר משנה תורה בידו אמר לו ה' יתברך; חזק יהושע, אמן יהושע, לא ימוש ספר התורה הזה מפיה והגית בו יומם ולילה, למען תשמור לעשות ככל הפתוב בו, כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל.

♦ קחו עמכם "דברים" ושובו אל ה' ♦

ולכן אמנם כל התורה מפי ה' וכל מה שאדם לומד מקרבת אותו לה' יתברך, אבל חמש דברים יותר קרוב אלינו, ואיננה מבדלת ומרוממת מישראל כארבעה ספרים הקודמים, "משנה תורה" ממצעת בין תורה שבכתב לתורה שבפעל פה, כיון שחמש זה הכין אותם משה לומר מפי עצמו, אלא שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו, ולכן גם חכמי ישראל שלא הגיעו לדרגתו של רבי עקיבא, שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, גם להם יותר קל למצא את הנרמז ולהבין את פירטי המצוות במשנה תורה, וגם יותר קל לחכמי התורה למצא דברי אגדה וסודות התורה במשנה תורה, ולכן הדברי מוסר שבמשנה תורה חודרים יותר לתוך עמק לב ישראל, ומעוררים יותר, וכך אמר היהודי הקדוש זצ"ל מפרשיסחא, שהמבקר שבספרי מוסר הוא ספר "משנה תורה" והיה מזהיר לתלמידיו ללמוד תמיד משנה תורה, לעורר לבבם, ואכן גם היהודי הקדוש בעצמו היה נוהג ללמוד כל יום איזה פסוקים מספר משנה תורה, ואמר שהוא לו לספר מוסר, והטעם כי כשיש לאדם יותר קרוב ושיכוח אליו, נכנסים הדברים יותר ללב, ומטה את אָזְנוֹ יותר לקבל את המוסר לכן נחשבת משנה תורה לאמצעי בין תורה שבכתב הסתומה ובין תורה שבפעל פה הנגלית יותר. וכמו כן נוהגים בני ישראל בליל "הושענא רבא" לקראת זמן גמר החתום

♦ החלוק בין משנה תורה לחמשים הקודמים ♦

כל התורה מפי ה' יתברך, כולל חמש דברים, ואמרו חז"ל כל האומר; כל התורה כלה מן השמים, חוץ מפסוק אחד, שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו אמרו, הרי זה בזה דבר ה', ואפלו אם אומר כן על חמש דברים, הרי זה גם כן בזה דבר ה', אמנם החלוק הוא כן, שבכל התורה, דבר משה בלשונו של ה' ונגעשה שליח לומר; כן אמר לי הקדוש ברוך הוא, אבל במשנה תורה, ההתחלה היתה באופן אחר, כי משה רבנו מיד אחרי הפתו את סיחן בחדש תשרי, נתן אל לבו לומר כל משנה תורה לבני ישראל, כמו שהיא פתובה לפנינו בלשון עצמו, ולא צוהו ה' עדין, וסדר הדברים אל לבו עד ראש חודש שבט, שנת ארבעים וכו', כי היה

1. בראשית רבה ו ט
2. סנהדרין צ"ט. ובהגהות יעב"ץ שם
3. רש"י מגילה דף לא:
4. חתם סופר ד"ה ויהי בארבעים שנה
5. שם משמואל תרע"ה
6. הגהות יעב"ץ סנהדרין צ"ט
7. פרי צדיק ד"ה אלה

של הימים נוראים, קוראים ספר "משנה תורה" לעורך את הלב לתשובה.

♦ דברי הגר"א מוילנא ♦

הגאון מוילנא גלה לנו⁸ כי כל מה שהיה הנה ויהיה עד עולם, הכל כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, ולא הפללים לבד אלא אפלו פרטיו של כל מין ומין, ושל כל אדם בפרט, וכל מה שארע לו מיום הולדו עד סופו, וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטי פרטיו, וכן של כל מין בהמה וחיה וכל בעל חי שבעולם, וכל עשב וצומח ודומם וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם בכל מין ומין, ואישי המינים עד לעולם ומה שיארע להם ושרשם הכל נרמז בתורה. ועוד מבאר: "שכל יום מששת ימי בראשית רומז לששת אלפים שנה בקורות העולם, ומזה אפשר לדעת העתיד להיות, ומכאן תדע קץ הגאולה אם זה יגיע רק בזמן המיעד לה הנקרא בעתה, חלילה כשלא יהיו זפאים להגאל קדם הזמן שאם יהיו זפאים יחיש לנו את הגאולה וזה נקרא אחישנה, אבל זמן זה אינו נכתב כי אין לזה זמן, רק הזמן של בעתה נרשם שהוא קץ האחרון והוסיף הגאון וכתב: ומשביע אני את הקורא בה' אלוהי ישראל שלא יגלה זה וכו' עוד מובא בשמו⁹ שכל פרשה בספר דברים שהוא משנה תורה הוא כנגד מאה שנה בארץ הששי - כשפרשיות נצבים וילך נחשבות לאחד - ועל פי זה אפשר לדעת עתידות, כי בכל פרשה מרמז הנעשה באותה מאה, והנה הפרשה הקשורה למאה הנוכחית היא פרשת נצבים וילך, ואכן נרמז באותה פרשה מה שקרה לנו בתוף המאה הזאת והיא השואה האיומה והנוראה שהתרחשה בתחלת מאה זו, בפסוק "וקראת אתכם הרעה באחרית הימים" ובעונותינו הרבים אכן נתקיימה בראשית המאה בשנת ת"ש אף סמוכים ובטוחים אנו על רחמי הרבים, כי כבר פרענו חובותינו ומפי עליון לא תצא כי אם הטובה עד כי יבא שילה במהרה.

♦ במדבר בערבה מול סוף ♦

מקומות אלו הזכיר משה רבנו כדי לרמז בתוכחתו כל המקומות שהקעיסו לפני המקום, וכיון שהם דברי תוכחה סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. אמנם קשה¹⁰ שהרי החטאים מפרשים אחר כך בתורה, ולא חס על כבודן, והרמזים הם רק בתחלה והיו כבודן של ישראל כשפרשנים הם? והנה כאן כשהוכיח משה באמת המה לא חטאו כי דור המדבר שחטאו כבר מתו וכמבאר במדרש שיכולים היו ישראל לומר לו, וכי אנו יש בנו דבר

אחד מפל הדברים שאתה מוכיחנו, ובכל זאת קבלו תוכחתו, ובודאי עשו תשובה מאהבה גם בעד אבותיהם, ולכן אחרי ששמעו ישראל את דברי התוכחה, והם אמנם נאמרו ברמז חזרו בני ישראל בתשובה שלמה, והרי החוזר בתשובה מאהבה זדונותיו נעשים לו כזכויות, ולכן אחרי החזרה בתשובה והחטאים נהפכו לזכויות ומצוות, מנה אותם משה מפרשות ובכל פרטיהם כדי להרבות מצוות וזכויות לישראל.

♦ בין פארן ובין תפל ולבן ♦

משה רבנו מרמז את המקומות שהקעיסו, אף כאן מזכיר שהיה משהו בין המקומות הללו, והכונה בזה שבמדבר פארן חטאו במרגלים, ותפל ולבן מרמז על חטא אחר, שתפלו על הפון שהוא לבן, - ומה הקשר בין שני הדברים, אלא¹¹ שכל עברה כשהיא לעצמה יש למוד זכות, על המרגלים אפשר לומר שפונתם היתה לשם שמים, כי במדבר לא היו צריכים לשום עבודה גשמית, כי היה להם הפון ומי באר, ולא היה להם שום טרדה המונעת אותם מעבודת השי"ת, וכמו שאמרו חז"ל לא נתנה התורה אלא לאוכלי הפון, לכן לא רצו לעלות לארץ ישראל, כי אם יעלו, אז יצטרכו לעבד את האדמה, ולעסוק בעבודה גשמית ולאכל לחם גשמי, הנזרע ונקצר על ידי אדם, ומי יודע אם יהיה פוחם כל כך גדול, שיוכלו להגביר את היצר טוב על היצר הרע, לעשות הכל בקדשה, לכן אמרו שמוטב להם לשהות במדבר על הפון והבאר, ולעסוק כל ימיהם רק בעבודה רוחנית לשמו יתברך. ומצד שני בחטא שתפלו והתאוננו על הפון, אפשר ללמוד זכות כי פונתם ורצונם היה לעבד את השי"ת בגשמיות, ולא להיות במצב רוחני כל כך שאין כמעט נטיה לנסיונות, והנה הפון הבאר זכנו וטהרו את האנשים עד שהיצר הרע כמעט לא שלט בבהם בהם ועל זה אמרו, שאין זו עבודה אמתית כי אין להם שום תאוה לדבר רע, כדי שיוכלו להתגבר עליו ועל ידי זה לעשות נחת רוח לה'. אף כשנחבר את שני החטאים האלו יחד, אין מה ללמוד זכות כי ממה נפשך אחד מהם זה עברה, ועל זה אמר משה רבנו בין פארן ובין תפל ולבן.

♦ ואמר אלכם וגו' לא אוכל לבדי שאת אתכם ♦

משה רבנו משחזר לבני ישראל את מה שהיה, אמרתי לכם איני יכול לבד, תביאו אנשים למנות אותם לדיינים, הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם וגו', והנה הרי ידוע שלא היתה זאת עצתו של משה אלא של יתרו חותנו משה, ומדוע אינו מזכיר כאן כלל שמו, ונראה כאלו שמישה עשה כן מעצמו, אלא¹³ האמת

8. בביאורו לספרא דצניעותא פרק ה' דף לד' ע"א

9. שם ל"ג ע"ב

10. לקט אמרים א' עמוד כ"ט

11. אמרי אלימלך ד"ה בפרש"י

12. דברי חנה

13. רבי נפתלי גרוס ע"פ האברבנאל.

על אתר איש אמונים לדבר בשמו, ונתן בידו יפוי פה ליצג אותו בדין תורה שיערף אצל הרב והדינים ביאולוביץ פדת, בהבהירו כי המשפט לאלקים וככל שיפסקו שמה פה יקום, ואם יחיבו אותו ימלא אחרי הפסק, לקראת שבת הראשונה אחרי הדין תורה, נסע רבי מאיר לטשרטקב להסתופף בצל רבו, וכל אותה שבת היה הרבי הקדוש מראה לו אותות חבה גלויים שלא כהרגלו, וחלק לו פבד דרך הפלגה לעיני כל קהל החסידים, אמרו אז בטשרטקב, כפי שספר הגאון מטשעבין שיש קשר בין המאורעות, אם כדי להפגין ברבים שאין בלבד חלילה שמין של טרונאי עליו, ואם ביתר עמקות מפני שנתוספה בלבד חבה יתרה כלפי רבי מאיר, וכח התורה שלו אשר קים מקרא מלא; לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא.

בענין זה ¹⁵ מספר עוד שבועיר גרוסורדין נפטר בתו של ראש הקהל בשעת לדתה ר"ל והשאירה בביתה יתומים קטנים, והסב"ק בעל אהבת ישראל זי"ע יצא ללויה עם בניו הק', בשעת ההלויה הספידה הגאון המפוי רבי יעקב שלום קלין זצ"ל דומ"ץ בגרוסורדין ואח"כ גאב"ד ור"מ דק"ק הלמן ויתר דבריו תאר את המקרה הנורא שקרה והמצב הקשה שנוצר, ואחר תאור המצב אמר: יש לי קושיא, חז"ל אומרים שאם האשה צנועה זוכה לבנים זכרים, ומצד שני מי שמתנהגת שלא בצניעות מתה בשעת לדתה, והנה האשה הזאת כל בניה זכרים, ומצד שני מתה בשעת לדתה, ואם פן צריך להבין מה היה פאן, אלא שחז"ל אומרים שאם אינה זהירה בצניעות היא מתה, כלומר לא מספיק סתם צניעות אלא צריך להיות זהירות, וכיון שלא הייתה זהירה מספיק עם שערותיה, (שהלכה עם בי האר) לכן מתה בשעת לדתה, פה דרש הרב בשעת ההלויה ללא פחד, וכשהגיע האהבת ישראל לביתו, שאל את בניו, וכי שמעתם את ההספד, תדעו שפה צריך להיות רב בישראל, לקיים לא תגורו מפני איש, מדבר פאן מראש הקהל הנדיב הכי גדול שלו, וכשמגיע לכבוד שמנים לא מסתכלים על כלום.

• ונפן ונעל דרך הבשן •

בני ישראל בדרךם לארץ מסתובבים במדבר כבר כארבעים שנה, כאשר באו משה וישראל לתחומה של אדירעי, אמר להם משה נחנה פאן, ובבקר אנו נכנסים וכובשים אותה, עמדו כלם בבקר, ורצו להפנס לאדירעי, אף עדן לא הייתה העין רואה, משהו הסתיר להם, ולא ידעו מה, עד שהגביה משה רבנו את עיניו וראה את עוג מלך הבשן יושב על החומה ורגליו מגיעין לארץ, אמר משה איני יודע מה אני רואה וכי יתכן שבנו תוף לילה חומה אחרת? אמר לו הקדוש ברוך הוא; משה, זה שאתה רואה, זה לא חומה, זה הוא עוג מהענקים, כיון שראה משה את עוג הרשע פחד ורתת מפניו, ומדוע פחד מפניו, לא בגלל חזקו וגדלו אלא חשש שלא תעמד לו זכות ששמש לאברהם, ובמה שמש אותו, כאשר נשבה לוט בן אחיו, בא עוג וספר על פה לאברהם, ואמנם פגנתו הייתה

שיתרו הגיע מיד אחר יום הכפורים כשמושה רבנו ירד מהר וראה איה שכלם עומדים על משה מהבקר עד הערב, ולא הבין איה יוכל משה לשאת בעצמו את כל המשא, והציע למנות דינים, אנשי חיל יראי אלקים, אף לא הבין שאי אפשר עדן למנות דינים, כי דיני ישראל אינם פדיני הגוים, לבני ישראל יש תורה, וכדי להיות דינים צריכים להיות חכמים ונבונים בחכמת התורה ולדעת את דיני חשן משפט, וכלל ישראל עדן לא למד, כי משה רבנו ירד פעת מהשמים, וגם משה בעצמו ידע שצריך למנות דינים, זה באמת עצה מחכמת, אלא שבינתים רק משה יודע ללמד, ולכן אף שאחר זמן כשהיה שיה עשה משה פעצתו של יתרו, אבל זה לא היה בשביל שהוא הציע, ולכן לא הזכיר פאן שמו.

• לא תגורו מפני איש •

התורה מצוה אותנו לדון דיני תורה ללא פחד, לא לפחד משום איש, כי המשפט לאלקים הוא, בענין זה מספר על הרב רבי שמואל סלנט ז"ל ששמש כרפה של ירושלים במשך שבעים שנה, הוא היה ידוע בטוב לבו ובמסירותו ודאגתו לעניים ולקשי יום. מספרים שפעם לאחר שפסק דין תורה בעניני קמון, התרעם המפסיד, ואים לשבר את כל השמשות בביתו של הרב סלנט, פנה הרב אל האנשים שנומצאו בביתו, ואמר בקול תקיף; וכי הוא חושב שאני אחריש, שאני אשתק, ולא אעשה דבר?! בעל הדין נבהל מאימי הרב וברח... לאחר מכן שאלו אותו האנשים מה היה בדעתו לעשות? השיב הרב שמואל סלנט הייתי קורא מיד לזגג שיקבע שמשות חדשות!

בענין זה מספר גם על הגאון רבי מאיר אריק רבה של טארנא, ¹⁴ שהיה מסתופף אצל הצדיק רבי דוד משה מטשרטקוב, והיה נוסע אליו לשבתות לעתים תכופות, והיה נרעד בכל עת שנוכח מרבו הצדיק מטשרטקוב זי"ע ובכל זאת מעשה שארע בהיותו יושב על כסא הרבנות בעירי יאולוביץ, השוכנת בעבורה של טשרטקב, שבא לפניו יהודי פשוט מדלת העם ואמר שרוצה לקרא את האדמו"ר מטשרטקב לדין תורה, כאשר יש לו תביעה פספית נכבדה ממנו, בתחלה פאב לו ואמר וכי מה שיה לי הרבנות שאני צריך לקרא את רבי לדין תורה, אבל בפעל לא הסס רבי מאיר אף לרגע ואחרי ששמע במה מדבר, ומה טיבן של הקיבלנא והתביעה שלח את שמש בית דינו למסר הזמנה בחצר הרבי מטשרטקב, כי פלוני תובע לדין תורה את הרבי בכבודו ובעצמו, והברור יתקיים במוותב תלתא במועד הנקוב בהזמנה, וכשהגיע שמש בית הדין של יאולוביץ אצל הרבי, פאלו נטלה הלשון מפיו מרב פחד ואימה, רק בקשי רב גמגם והפליט קטעי מלים אחדות מענין ההזמנה, החסידים והמקורבים שנוכחו בשעת מעשה לא הבינו מה מתרחש פה מה קרה לו לרב מיאולוביץ וכי המלך בכלל דינן אותו, ומי הוא אותו אדם שהרהיב להטיל דפי באיש האלקים, פאלו התנהג כלפיו שלא כשורה, או גרם לו עול, אף הרבי הקדוש התייחס להזמנה במלוא הרצינות, הסה אותם ומנה

14. לפיד האש ב"ב תשס"ג ח"ב ע' תקכ"ב

15. שמעתי מרבי נפתלי גרוס"ד אב תשע"ד, אז נדברו תשמ"ה במאמרי מרגיאת דרבי מאיר עמוד ס"ח

שֶׁלַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְלִים וְנִקְבּוּ אֶת הָהָר וַיֵּרֶד הָהָר עַל
צִוְאָרוֹ, וַיֵּרָצֶה לְשׁוּמְטוֹ וְנִשְׁתַּרְבֵּב שָׁנָיו לְכָאן וּלְכָאן שְׁשִׁים אַמָּה,
מִשָּׁה רַבְּנָה הָיָה גְבוּהָ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְקַפֵּץ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְהִפָּה
בְּבִרְזֵל גְבוּהָ עֶשֶׂר אַמּוֹת עַד שֶׁהִגִּיעַ לְקֶרְסְלָיו, וְהִפָּהוּ וַיִּהְרָג.

לָרָעָה, רָצָה עוֹג שְׂאֵבֵרָהֶם יֵצֵא לְהִלָּחֵם, וַיִּהְרָג בַּמִּלְחָמָה, אָבֵל
בְּכָל זֹאת הָרִי לְאַבְרָהָם זֶה לְמַעֲשֵׂה הָיָה טוֹבָה, וְאוֹלֵי יִשְׁלֹם
לוֹ ה' שָׂכָר עַל כֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה, אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמִשָּׁה
אֶל תִּירָא אוֹתוֹ, רְאֵה שֶׁהִפְלִיתִי הַשָּׁר שְׁלוֹ לְפָנֶיהָ, וּבִכָּה הוּא
עֲצֻמוֹ יַפֵּל לְפָנֶיהָ

עוֹג הָרָשָׁע תָּלַשׁ הָר וַיֵּרָצֶה לְזוֹרְקוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁה הָיָה
נוֹטֵל צָרוֹר וּמִזְכִּיר עָלָיו שֵׁם הַמִּפְרָשׁ וּמַחְזִיקוֹ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ
אוֹמְרִים עַל עוֹג; אֲרוּרוֹת הַיָּדִים שֶׁכָּן זוֹרְקוֹת, וְהָאֲמוּרִים הָיוּ
אוֹמְרִים עַל מִשָּׁה; בְּרוּכוֹת הַיָּדִים שֶׁכָּן סוֹמְכוֹת וּמַחְזִיקוֹת,

עיצוב ועימוד: בהירות

b65271000@gmail.com

ניתן להשיג בטל': 053-314-1925

ובמייל: wa052052@gmail.com